

KREPITEV SODELOVANJA DRŽAV ZAHODNEGA BALKANA Z EVROPSKO UNIJO NA PODROČJU CIVILNE ZAŠČITE IN VLOGA SLOVENIJE V TEM PROCESU

Strengthening co-operation of the Western Balkan countries with the European Union in the field of Civil Protection and the Role of Slovenia in this Process

Milena Dobnik Jeraj*, Mateja Berglez UDK 351.743(4:497)**

Povzetek Abstract

Države Zahodnega Balkana imajo jasno evropsko prihodnost in kot države kandidatke ali morebitne kandidatke za članstvo v Evropski uniji status, ki jim že pred polnopravnim članstvom omogoča nekatere oblike sodelovanja z EU. Te države ogrožajo naravne in druge nesreče, ki lahko imajo tudi čezmejne vplive. Sodelovanje na področju civilne zaščite je zato ena od politik EU, kjer je sodelovanje v interesu vseh strani. Slovenija že več let tesno sodeluje z državami Zahodnega Balkana na dvostranski in regionalni ravni, dejavnosti na evropski ravni pa so se intenzivneje začele izvajati na pobudo Slovenije v obdobju predsedovanja Svetu EU, nadaljujejo pa se tudi zdaj.

The Western Balkan countries have a clear European perspective, and as candidate countries and potential candidate countries for membership of the European Union they hold a status that enables some sort of co-operation with the EU even before full membership. These countries are threatened by natural and other disasters that may have cross-border effects. Therefore co-operation in the field of civil protection is one of the EU policies where the co-operation is in the interest of all parties. For several years, Slovenia has been closely co-operating with the Western Balkan countries at a bilateral and regional levels, while the activities on the European level have been intensified on Slovenia's initiative during the Slovenian Presidency of the Council of the European Union. These activities continue today.

Širitev Evropske unije na države Zahodnega Balkana

Širitev je eno najmočnejših orodij Evropske unije (EU), s katerim krepi stabilnost in varnost v regiji. Poleg tega EU s širitvijo povečuje blaginjo in možnosti za gospodarsko rast in zagotavlja pomembne prometne poti za oskrbo z energijo¹.

* mag., Ministrstvo za obrambo RS, Uprava RS za zaščito in reševanje, Vojkova cesta 61, Ljubljana, milena.dobnik.jeraj@urszr.si

** mag., Ministrstvo za obrambo RS, Uprava RS za zaščito in reševanje, Vojkova cesta 61, Ljubljana, mateja.berglez@urszr.si

¹ Za članstvo v EU lahko zaprosi vsaka evropska država, ki spoštuje načela svobode, demokracije, človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravne države. Država, ki se želi pridružiti EU, pošlje uradno prošnjo na Svet EU, ki po posvetovanju z Evropsko komisijo (EK) in po prejemu privolitve Evropskega parlamenta soglasno odloča o prošnji za vstop. Ko Svet EU odloči o pogajalskih pooblastilih, se lahko uradno začnejo pogajanja med kandidatko in državami članicami. Pred začetkom pogajanj mora država prosilka v skladu s t. i. »kopenhavenskimi merili«, ki jih je decembra 1993 opredelil Evropski svet na zasedanju v Københavnu, imeti: stabilne institucije, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, spoštovanje človekovih pravic in zaščito manjšin; delujoče tržno gospodarstvo ter sposobnost spopadanja s pritiski konkurence in tržnimi silami, ki delujejo v EU; sposobnost prevzema obveznosti članstva, zlasti upoštevanje ciljev politične, gospodarske in monetarne unije. Poleg tega je bilo leta 1995 na zasedanju Evropskega sveta v Madridu naknadno določeno, da mora biti država kandidatka sposobna izvajati predpise in postopke EU.

Sedanji širitveni načrt EU zajema države Zahodnega Balkana in Turčijo, ki jim je dana možnost postati članice EU, ko izpolnijo potrebne pogoje. Status **držav kandidat** za članstvo v EU imajo: **Hrvaška, Turčija in Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija**. Pristopna pogajanja s Hrvaško in Turčijo so se začela 3. oktobra 2005. Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija je postala država kandidatka decembra 2005, pristopna pogajanja pa se še niso začela.

Drugim državam Zahodnega Balkana (**Albaniji, Bosni in Hercegovini, Črni gori, Srbiji in Kosovu v skladu z Resolucijo Varnostnega sveta Združenih narodov 1244**) je bilo obljubljeno članstvo v EU, ko bodo za to pripravljene. Za te države se uporablja besedna zveza **morebitne države kandidatke** (slika 1).

V članku podrobneje obravnavamo vse države kandidatke in morebitne kandidatke na geografskem območju zahodnega Balkana; status države kandidatke za članstvo v EU ima tudi Turčija, ki pa geografsko ne sodi na navedeno območje.

Po razpadu Jugoslavije in nemirih v državah Zahodnega Balkana se je situacija v tem delu jugovzhodne Evrope v devetdesetih letih nekoliko umirila in z namenom širjenja vrednot miru in svobode, demokracije in pravne države ter strpnosti in solidarnosti je EU postopoma pričela krepiti odnose z državami Zahodnega Balkana. Svet EU je leta 1996 sprejel regionalni pristop EU za države Zahodnega Balkana², naslednje leto pa so bila vzpostavljena politična in gospodarska merila, ki jih morajo izpolniti omenjene države za razvoj dvostranskih odnosov na različnih področjih³. Politična podpora državam Zahodnega Balkana k postopnemu gospodarskemu in političnemu vključevanju v evropske povezave preko stabilizacijsko-pridružitvenega procesa je bila dana že na zasedanju Evropskega sveta v t. i. »zaključkih iz Feire«⁴. Na podlagi priporočil z vrha v Feiri so se 24. novembra 2000 v Zagrebu sestali šefi držav članic EU in Zahodnega Balkana ter zasnovali instrumente stabilizacijsko-pridružitvenega procesa, ki predstavlja okvirno politiko EU za države Zahodnega Balkana vse do njihovega pristopa⁵.

Slika 1. Status držav kandidatk imajo Hrvaška, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija in Turčija, status morebitnih kandidatk za članstvo pa Albanija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Srbija in Kosovo v skladu z Resolucijo ZN 1244 (foto: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/index_sl.htm)

Figure 1. The status of candidate country has been given to Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia, and Turkey. Potential candidate countries are Albania, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Serbia and Kosovo under UN Resolution 1244 (photo: http://ec.europa.eu/enlargement/countries/index_sl.htm)

Močna politična podpora približevanju držav Zahodnega Balkana Evropski uniji je bila dana junija 2003 s Solunsko agendo, kjer so vodje držav in vlad EU potrdili svojo odločenost, da v celoti in učinkovito podprejo evropsko prihodnost držav Zahodnega Balkana s potrditvijo, da bodo postale sestavni del Evropske unije, ko izpolnijo uveljavljena merila. Sprejeti so bili tudi zaključki Sveta za splošne zadeve in zunanje odnose z dne 16. junija 2003, vključno s prilogo z naslovom »Solunska agenda za zahodni Balkan: premik k evropski povezavi«. Solunska agenda opredeljuje načine in sredstva za okrepitev stabilizacijskega in pridružitvenega procesa, vključno s pripravo evropskih partnerstev⁶.

Politika EU do Zahodnega Balkana ves čas temelji na dveh prepričanjih: da sta varnost in stabilnost celotne Evrope neločljivo povezani z varnostjo in stabilnostjo te regije in da je evropska prihodnost edina pozitivna možnost za Zahodni Balkan.

Stabilizacijsko-pridružitveni proces

Evropska unija z vsemi državami Zahodnega Balkana sodeluje v okviru *stabilizacijsko-pridružitvenega procesa (SAP)*, s katerim želi te države postopoma približati EU. SAP je okvirna politika EU, ki želi doseči predvsem tri cilje:

- stabilizacijo in hiter prehod na tržno gospodarstvo,
- spodbujanje regionalnega sodelovanja,
- možnost pristopa k EU.

² Svet za splošne zadeve, 26. februar 1996 (dostopno na: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/028a0001.htm, 1. 5. 2009).

³ Svet za splošne zadeve, 29. april 1997 (dostopno na: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/028a0057.htm, 1. 5. 2009).

⁴ Evropski svet v Santa Maria de Feira, 19. in 20. junij 2000: Zaključki predsedstva; (dostopno na http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en0.htm, 1. 5. 2009).

⁵ Zaključna deklaracija Vrha v Zagrebu, 24. november 2000 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/zagreb_summit_en.htm, 1. 5. 2009).

⁶ Evropski svet v Solunu, 19. in 20. junij 2003: Zaključki predsedstva (dostopno na: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/76279.pdf, 1. 5. 2009).

V tem procesu imajo države v regiji podporo pri izgradnji njihove zmogljivosti, pri izvajanju potrebnih reform in pri prenosu pravnega reda EU v njihove nacionalne zakonodaje. Ključno pri tem je, da lahko za reforme države pridobivajo finančna sredstva EU. Najpomembnejši del tega procesa je *stabilizacijsko-pridružitveni sporazum (SPS)*, ki pomeni pogodbeno razmerje med EU in posamezno državo Zahodnega Balkana ter opredeljuje vzajemne pravice in obveznosti. Za vsako državo Zahodnega Balkana je SPS posebej pripravljen in napredek države je odvisen od izpolnjevanj obveznosti iz sporazuma.

Albanija je stabilizacijsko-pridružitveni sporazum podpisala 16. junija 2006, Črna gora pa 15. oktobra 2007. Oba sporazuma sta v postopku ratifikacije v državah članicah EU, Slovenija ju je že ratificirala. Ena od prednostnih nalog Slovenije v času predsedovanja Slovenije Svetu EU je bila podpis stabilizacijsko-pridružitvenih sporazumov z drugima dvema morebitnima kandidatka, Srbijo ter Bosno in Hercegovino, kar je bilo tudi doseženo. Srbija je SPS podpisala 29. aprila 2008, Bosna in Hercegovina pa 16. junija 2008. Področje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je omenjeno v SPS s Hrvaško in Nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo v 103. členu njunih sporazumov, kjer je posebej izpostavljeno sodelovanje na področju raziskav in razvoja, sistemov za zgodnje opozarjanje, vaj ter izmenjav izkušenj pri nesrečah. V SPS Albanije, Bosne in Hercegovine, Črne gore in Srbije področje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ni posebej omenjeno, vključeno pa je sodelovanje na področju okolja, ki se posredno navezuje tudi na področje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Instrument za predpristopno pomoč

Za uvedbo potrebnih političnih, gospodarskih in institucionalnih reform v skladu s standardi EU so državam kandidatkam in morebitnim kandidatkam namenjena finančna sredstva EU. Sredstva so namenjena predvsem za izvajanje potrebnih reform pri sprejemanju pravnega reda EU. Poleg tega predpristopna pomoč spodbuja tudi regionalno sodelovanje in prispeva k trajnostnemu razvoju, zmanjševanju revščine in tako neposredno pomaga pri izboljšanju kakovosti življenja v omenjenih državah.

Od leta 2007 se predpristopna pomoč za države kandidatke in morebitne države kandidatke izvaja z enotnim instrumentom, imenovanim instrument za predpristopno pomoč (IPA)⁷, katerega sedanjí finančni okvir (2007–2013) znaša 11,5 milijarde EUR. Za usklajevanje predpristopne pomoči je odgovorna Evropska komisija.

⁷ Uradni list EU, št. L 210/82 z dne 31. 7. 2006, Uredba Sveta (ES) št. 1085/2006 z dne 17. julija 2006 o vzpostavitvi instrumenta za predpristopno pomoč (IPA).

Instrument za predpristopno pomoč zajema pet področij:

1. pomoč pri prehodu in krepitevi institucij,
2. čezmejno sodelovanje (z državami članicami EU in drugimi državami, ki izpolnjujejo pogoje IPA),
3. regionalni razvoj (promet, okolje in gospodarski razvoj),
4. človeški viri (krepitev človeškega kapitala in boj proti izključenosti),
5. razvoj podeželja.

Področje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter civilne zaščite v IPA ni izrecno omenjeno, je pa financiranje projektov ali programov s tega področja seveda mogoče, bodisi v okviru večstranskih ali dvostranskih programov IPA⁸.

Vključevanje držav Zahodnega Balkana v dejavnosti EU na področju civilne zaščite⁹

Države Zahodnega Balkana ogrožajo nesreče, kakor so poplave, potresi in požari, ki imajo lahko tudi čezmejne učinke in presejajo zmoglosti ene države, da se odzove nanje. V skladu s politiko EU o krepitevi sodelovanja z državami kandidatkami in morebitnimi kandidatkami je postopno približevanje teh držav v dejavnosti EU tudi na področju varstva pred nesrečami in civilne zaščite v obojestranskem interesu. Cilj sodelovanja je krepitev nacionalnih zmogljivosti za obvladovanje nesreč, povečano regionalno sodelovanje in povečanje celotne zmogljivosti EU za odziv na nesreče.

Glavno orodje Skupnosti za izvajanje skupnih intervencij ob nesrečah znotraj ali zunaj ozemlja EU je mehanizem Skupnosti za civilno zaščito (v nadaljnjem besedilu: mehanizem CZ EU). Z mehanizmom CZ EU lahko ob večji nesreči za pomoč zaprosijo države članice EU in tudi vse tretje države¹⁰. Drug pomemben inštrument na področju civilne zaščite je finančni inštrument, preko katerega se financirajo ukrepi na področju pripravljene

⁸ Kakor je podrobneje navedeno v nadaljevanju, se iz instrumenta IPA financira pobuda za zmanjševanje tveganja naravnih nesreč, iz tega instrumenta se bo financiral tudi program sodelovanja z državami kandidatkami in morebitnimi kandidatkami na področju civilne zaščite, ki je v pripravi.

⁹ Sodelovanje na področju civilne zaščite na ravni Skupnosti je namenjeno boljši zaščiti ljudi, okolja, premoženja in kulturne dediščine ob večjih naravnih in tehnoloških nesrečah, ki se zgodijo v EU, pa tudi zunaj nje. Dejavnosti civilne zaščite naj bi prispevale k zmanjšanju števila žrtev in poškodovanih ob nesrečah ter okoljske in gospodarske škode, hkrati pa k boljši socialni povezanosti in solidarnosti med evropskimi državljani.

¹⁰ Odločba Sveta 2007/779/ES, Euratom o vzpostavitvi mehanizma Skupnosti na področju civilne zaščite (prenova) (dostopno na [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007D0779\(01\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007D0779(01):EN:NOT), 1. 5. 2009), 8. člen.

nosti in preventive, hkrati pa omogoča tudi financiranje dejavnosti mehanizma CZ EU. Tretje države (vključno s kandidatkami in morebitnimi kandidatkami) lahko sodelujejo v dejavnostih v okviru finančnega instrumenta in v dejavnostih mehanizma CZ EU (npr. usposabljanje, skupni informacijsko-komunikacijski sistem), če to dovoljujejo sporazumi med temi tretjimi državami in Skupnostjo¹¹. Države kandidatke imajo poseben status in lahko sodelujejo v obeh instrumentih, če podpišejo memorandum o soglasju; doslej ga je podpisala le Hrvaška. Ta ureditev seveda ne velja za prošnje tretjih držav za usklajevanje pomoči preko mehanizma CZ EU, na katere se EU odzove ne glede na morebitne sklenjene sporazume s tretjimi državami.

V letu 2007 so jugovzhodno Evropo prizadeli številni požari¹², ki so pokazali, da je treba sodelovanje na področju civilne zaščite še okrepiti, da bi z ustreznimi preventivnimi ukrepi zmanjšali število nesreč ter z ukrepi pripravljenosti izboljšali sodelovanje držav EU in Evropske komisije z državami Zahodnega Balkana, ko se nesreče zgodijo. V skladu s politiko krepitve odnosov z državami Zahodnega Balkana na različnih področjih in glede na izkušnje pri preteklih nesrečah je bil v sporočilih Evropske komisije v letih 2007¹³ in 2008¹⁴ velik poudarek namenjen dejavnostim za zmanjševanje ogroženosti, preprečevanja, pripravljenosti in ukrepanja ob nesrečah. V sporočilih je izpostavljena tudi podpora EU sodelovanju držav kandidatk in morebitnih kandidatk v mehanizmu CZ EU in v okviru finančnega instrumenta v skladu s sprejeto zakonodajo. V skladu s sporočilom naj bi države Zahodnega Balkana povečale svoje zmogljivosti in okrepile regionalno sodelovanje predvsem pri razvoju informacijskih in komunikacijskih sistemov za potrebe obvladovanja nesreč in izboljšale medsebojno povezovanje reševalnih in drugih pristojnih služb (civilne zaščite, gasilcev, hidroloških in meteoroloških služb ter zdravstvenega sektorja). Vse dejavnosti naj bi spoštovale načelo medsebojnega sodelovanja med instrumenti EU ter regionalnimi in nacionalnimi prizadevanji.

Omenjeno sporočilo je bilo podlaga za sprejetje sklepov Sveta o krepitvi sodelovanja z državami kandidatkami in državami Zahodnega Balkana na področju civilne

zaščite¹⁵, ki so bili sprejeti v času predsedovanja Slovenije Svetu EU v prvi polovici leta 2008. Pomemben dogodek pri krepitvi sodelovanja z državami Zahodnega Balkana je bil seminar o krepitvi sodelovanja z državami kandidatkami in državami Zahodnega Balkana na področju civilne zaščite, ki ga je v času predsedovanja Svetu EU organizirala Slovenija v sodelovanju z EK. Ob zaključku seminarja je bila sprejeta *Blejska pobuda*, ki predstavlja podlago pri krepitvi sodelovanja z državami Zahodnega Balkana na področju civilne zaščite. Ključni del Blejske pobude je predlog, da se znotraj obstoječih instrumentov EU za države kandidatke in morebitne kandidatke oblikuje celovit program, ki bi omogočal tem državam seznanjanje z dejavnostmi EU na področju civilne zaščite in sorodnih področjih ter tako olajšal njihovo postopno vključevanje v mehanizem CZ EU. Tretji pomemben dogodek v času predsedovanja Slovenije Svetu EU je bil skupni sestanek generalnih direktorjev za civilno zaščito držav članic EU, držav Evropskega gospodarskega prostora in držav kandidatk ter držav morebitnih kandidatk Zahodnega Balkana, vključno s predstavniki Kosova, v skladu z resolucijo Združenih narodov 1244, kjer je bila na visoki ravni potrjena obojestransko pripravljena pripravljenost za nadaljnjo krepitev sodelovanja.¹⁶

Najpomembnejši dosežek omenjenih dogodkov je izboljšanje medsebojnega poznavanja vseh strani. Države članice EU in Evropska komisija so namreč dobile vpogled v zmogljivosti, ki so v državah Zahodnega Balkana na voljo na področju civilne zaščite, države Zahodnega Balkana pa so se seznanile z mehanizmi, ki so v Skupnosti na voljo glede pripravljenosti in pomoči ob večjih nesrečah.

V okviru širitvenega procesa je Evropska komisija v sodelovanju s Svetovno banko, Združenimi narodi in Pobudo za pripravljenost na nesreče in njihovo preprečevanje za Jugovzhodno Evropo (DPPI SEE) že v letu 2007 sprožila pobudo za zmanjšanje tveganja naravnih nesreč (*Disaster Risk Reduction Initiative*), s katero želijo razviti zmogljivosti držav Zahodnega Balkana in Turčije za zbiranje, obdelovanje in izmenjavo podatkov o varstvu pred nesrečami. Pobuda se bo osredotočala predvsem na sodelovanje s pobudo Svetovne banke/ZN za zmanjševanje tveganja naravnih nesreč in prilagajanja nanje ter pomagala državam v regiji pri krepitvi njihovih lokalnih zmogljivosti, pri razvoju sistemov spremljanja naravnih pojavov (npr. napoved vremena) in sistemov za zgodnje opozarjanje ter pri razvoju regionalne zavarovalniške sheme ob nesrečah. Dejavnosti naj bi se začele izvajati v letu 2009. V dvehletnem obdobju bo Evropska komisija za omenjeni program iz sredstev IPA namenila 2 milijona EUR.

¹¹ Odločba Sveta 2007/162/ES, Euratom o vzpostavitvi finančnega instrumenta za civilno zaščito (dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007D0162:EN:NOT>, 1. 5. 2009), 7. člen.

¹² Albanija, Bosna in Hercegovina in Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija poleti 2007

¹³ Sporočilo Evropske komisije Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2007–2008 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_sl.pdf, 1. 5. 2009).

¹⁴ Sporočilo Evropske komisije: Zahodni Balkan: Okrepitev evropske perspektive, 5. marec 2008 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/balkans_communication/western_balkans_communication_050308_sl.pdf, 1. 5. 2009).

¹⁵ Sklepi Sveta o sodelovanju z državami kandidatkami in morebitnimi državami kandidatkami Zahodnega Balkana na področju civilne zaščite, Svet Evropske unije, 5. maj 2008.

¹⁶ Več o dejavnostih Slovenije, ključnih dokumentih in dogodkih na področju civilne zaščite v času predsedovanja Slovenije Svetu EU v prvi polovici leta 2008 je opisano v članku Predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije (EU) – civilna zaščita (avtorji: mag. Mateja Berglez, mag. Milena Dobnik Jeraj, Gregor Volaj) v 22. številki revije Ujma, letnik 2008.

Podpora Slovenije državam Zahodnega Balkana na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami

V prejšnjem poglavju opisano sodelovanje z državami Zahodnega Balkana v okviru EU predstavlja nadgradnjo dejavnosti, ki jih posamezne države članice EU že izvajajo na dvostranski ali regionalni ravni, med njimi tudi Slovenija, ki že več let dejavno sodeluje z vsemi državami Zahodnega Balkana. Dejavnosti na različnih ravneh se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo, saj je cilj doseči medsebojno sodelovanje in dopolnjevanje med instrumenti EU ter nacionalnimi in regionalnimi prizadevanji, namen vseh oblik sodelovanja pa je enak, in sicer:

- podpora državam Zahodnega Balkana pri razvoju nacionalnih sistemov za varstvo pred nesrečami,
- krepitev regionalnega sodelovanja na področju varstva pred nesrečami in
- pomoč državam Zahodnega Balkana pri njihovem približevanju EU na področju civilne zaščite.

Dvostransko sodelovanje

Sodelovanje Slovenije z državami Zahodnega Balkana poteka v obliki razvojne pomoči in zagotavljanja reševalne pomoči ob večjih naravnih in drugih nesrečah. Razvojno pomoč na področju varstva pred nesrečami Uprava RS za zaščito in reševanje (URSZR) načrtuje skladno z Resolucijo o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015¹⁷ in strategijo na tem področju, ki določa Zahodni Balkan kot prednostno geografsko območje razvojnega sodelovanja. Usmeritve za področje varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami so podrobneje opredeljene v Resoluciji o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015¹⁸. Možnosti za prispevek k razvojni pomoči na področju varstva pred nesrečami so tudi preko delovanja civilnih strokovnjakov v okviru mednarodnih operacij kriznega odzivanja.

Sodelovanje poteka že vrsto let, v zadnjih letih je še dejavnejše. Sklenjen je dvostranski sporazum s Hrvaško o sodelovanju pri varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami, sporazumi z Bosno in Hercegovino, Črno goro in Makedonijo pa so v postopku usklajevanja¹⁹.

Sodelovanje poteka predvsem z zagotavljanjem strokovne pomoči pri razvoju nacionalnih sistemov za obvladovanje nesreč v državah Zahodnega Balkana, na primer pri pripravi zakonodaje, načrtov zaščite in reševanja, na področju izobraževanja in usposabljanja ter informacijsko-komunikacijskih sistemov in posameznih donacij. Drugi del strokovne pomoči se nanaša na pomoč pri približevanju Evropski uniji, in sicer pomoč pri vključevanju v dejavnosti obstoječih instrumentov na tem področju in prenašanje slovenskih izkušenj iz predpristopnega obdobja, saj morajo države kandidatke v nacionalne pravne rede držav prenesti pravni red Skupnosti. Na področje civilne zaščite se na primer navezuje direktiva SEVESO II²⁰ in enotna evropska številka za klic v sili 112²¹. Dejavnosti prenosa izkušenj Slovenije iz obdobja približevanja EU na področju civilne zaščite in sorodnih področij, predvsem enotne evropske številke za klic v sili 112, so bile s Hrvaško in Makedonijo izvedene tudi v okviru programa sodelovanja med Vlado RS in vladami omenjenih držav na področju evropskih zadev. Dejavnosti z Albanijo so predvidene v letu 2010. S Hrvaško ves čas poteka izmenjava izkušenj in dobrih praks v okviru stalne mešane komisije in podkomisij za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki so bile ustanovljene na podlagi dvostranskega sporazuma.

Regionalno sodelovanje

Slovenija zagotavlja stalen prispevek k razvoju in h krepitvi regionalnega sodelovanja držav Zahodnega Balkana, prav varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami pa je področje, ki lahko zaradi svojega humanitarnega poslanstva, to je preprečevanja nesreč, zagotavljanja pripravljenosti nanje in solidarne pomoči, ko se zgodijo, prispeva h krepitvi dobrih sosedskih odnosov in k stabilnosti v regiji.

Regionalno sodelovanje na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami pomembno prispeva k razvoju nacionalnih sistemov in k povezovanju regionalnih zmogljivosti ob večjih nesrečah, ki lahko imajo tudi čezmejne posledice.

Eno najpomembnejših regionalnih sodelovanj predstavlja Pobuda za pripravljenost na nesreče in njihovo preprečevanje za Jugovzhodno Evropo (DPPI SEE). Namen pobude je okrepiti sodelovanje držav v regiji na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, predvsem pa prenos znanja in izkušenj ter vključitev regije v evroatlantske povezave. Članice pobude so:

¹⁷ Uradni list RS, št. 73/2008 z dne 18. 7. 2008

¹⁸ Uradni list RS, št. 57/2009 z dne 24. 7. 2009

¹⁹ Besedila dvostranskih sporazumov med Slovenijo in drugimi državami na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami so dostopna na spletni strani URSZR www.sos112.si.

²⁰ Uradni list EU, št. L 10/13, z dne 14. 1. 1997, Council Directive 96/82/EC of 9 December 1996 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances in Uradni list EU, št. L 345 z dne 31. 12. 2003 Directive 2003/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2003 amending Council Directive 96/82/EC on the control of major-accident hazards involving dangerous substances.

²¹ Uradni list EU, No. 217, z dne 6. 8. 1991, 91/396/EEC: Council Decision of 29 July 1991 on the introduction of a single European emergency call number.

Albanija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Grčija, Hrvaška, Madžarska, Makedonija, Moldova, Romunija, Srbija, Slovenija in Turčija. Pobudo kot partnerji podpirajo Evropska komisija, Združeni narodi – Mednarodni sekretariat za zmanjševanje nesreč, Program za razvoj Združenih narodov, Urad za usklajevanje humanitarnih dejavnosti, zveza Nato, Mednarodna federacija društev Rdečega križa in Rdečega polmeseča ter Danska, Švedska in nekatere druge države.

Slovenija je aktivno sodelovala v DPPI SEE že od njenega nastanka v letu 2002 in je leta 2007 tej pobudi tudi predsedovala. V tem letu je s pripravo in podpisom Memoranduma o soglasju za institucionalni okvir za DPPI SEE (MoU)²² osmih držav (pozneje so se pridružile še tri) zagotovila prehod pobude izpod Pakta stabilnosti za JVE v regionalno lastništvo pod okriljem Sveta za regionalno sodelovanje (RCC). V skladu z memorandumom o soglasju Slovenija v DPPI SEE prispeva tudi finančni delež za izvajanje vseh dejavnosti v regiji, financira izvedbo dogodkov v Sloveniji in krije tudi stroške svoje udeležbe na dogodkih v okviru pobude.

²² Uredba o ratifikaciji Memoranduma o soglasju za institucionalni okvir Pobude za pripravljenost na nesreče in njihovo preprečevanje za Jugovzhodno Evropo, Ur. l. RS, 1/2009.

Dejavnosti v okviru pobude se izvajajo preko odobrenih projektov, ki jih izvajajo države same ali njihovi mednarodni partnerji, za katere so v preteklosti finančna sredstva prispevali donatorji, predvsem Norveška, Švica in ZDA. Slovenija sodeluje s svojimi strokovnjaki v različnih projektih DPPI SEE. Agencija RS za okolje nudi strokovno podporo pri projektu Harmonizacije seizmoloških kart tveganja z evropskimi standardi v državah zahodnega Balkana. Uprava RS za zaščito in reševanje pa je zelo aktivna v projektu izobraževanja in usposabljanja za varstvo pred nesrečami v Jugovzhodni Evropi (DMTP – *Disater Management Training Programme*), ki sta ga od leta 2002 do 2006 usklajevali Slovenija in Hrvaška, odtlej pa ga vsako leto vodi druga država članica DPPI SEE. Vsako leto izvedemo več usposabljanj (tečajev, seminarjev), ki so vedno polno zasedena, udeležujejo se jih predstavniki vseh držav DPPI SEE. V nadaljevanju navajamo dva primera.

V letu 2008 je Slovenija skupaj z Evropsko komisijo in ob podpori Nemčije in Danske od 16. do 19. novembra v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje na Igu (ICZR) izvedla seminar o mehanizmu Skupnosti za civilno zaščito. Seminar je pomenil nadaljevanje dejavnosti, ki jih je Slovenija izvajala že v času predsedovanja Svetu EU. Udeleženci so se seznanili z instrumenti na področju civilne zaščite, predvsem z mehanizmom CZ EU in njegovimi deli, saj izkušnje Slovenije

Slika 2 Na seminarju o mehanizmu Skupnosti za civilno zaščito, ki je bil na Igu od 16. do 19. 11. 2008, so sodelovali predstavniki vseh kandidat in morebitnih kandidat Zahodnega Balkana (foto: J. Oražem)

Figure 2. Representatives from all candidate and potential candidate countries of the Western Balkans were present at the Seminar on the Community Civil Protection Mechanism that was held in Ig from 16 to 19 November 2008 (photo: J. Oražem)

iz predpristopnega obdobja kažejo, da je ena večjih ovir na evropski poti nepoznavanje institucij Evropske unije in njihovega delovanja ter dejavnosti EU na posameznih javnopolitičnih področjih. Poleg tega so udeleženci spoznali druge mednarodne akterje na področju ukrepanja ob nesrečah. Slovenija in nekatere druge države članice EU so predstavile svoje izkušnje pri nedavnih nesrečah in sodelovanje v mehanizmu CZ EU. Najpomembnejši del seminarja je bila vaja, v kateri so udeleženci z igranjem različnih vlog (prizadeta država; ekipa za oceno posledic nesreč; država članica, ki pošilja pomoč; Center za spremljanje in obveščanje – MIC) praktično preizkusili postopke za zaprošanje in nudenje pomoči preko mehanizma CZ EU. Ključna pomanjkljivost seminarja je bilo nezadostno znanje angleščine udeležancev, zato bo treba izboljšanju tega znanja v prihodnje nameniti več pozornosti (slika 2).

V letu 2009 je bilo v ICZR od 15. do 20. marca prvič izvedeno usposabljanje na področju »vročega treninga« (*hot fire training*) za operativne gasilce in gasilske poveljnike iz držav jugovzhodne Evrope. V okviru usposabljanja so se udeleženci seznanili s teoretičnimi vsebinami s področja gorenja in gašenja v zaprtem prostoru, prav tako pa so pridobili znanja, veščine in tehnike za gašenje notranjih požarov. Usposabljanje so izvedli slovenski inštruktorji, ki so svoje znanje pridobili od švedskih kolegov – ti so tečaj tudi spremljali in ga zelo dobro ocenili, sedaj pa ga uspešno prenašajo na kolege iz Zahodnega Balkana (slika 3).

V zadnjem obdobju so dejavnosti Slovenije v DPPI SEE usmerjene predvsem v seznanjanje držav Zahodnega Balkana z evropsko civilno zaščito in v prizadevanja za doseganje dopolnjevanja dejavnosti na evropski in regionalni ravni. Eden od ciljev je bil dosežen septembra 2008, ko so države kandidatke in morebitne kandidatke Zahodnega Balkana prvič sodelovale v vaji mehanizma CZ EU na temo poplav »Huromex 2008«, ki je potekala na Madžarskem in v Romuniji. Poleg tega so na mednarodni vaji Budva 2009, ki je v okviru DPPI SEE potekala od 8. do 12. junija 2009 v Črni gori, sodelovali tudi strokovnjaki mehanizma CZ EU, ki so vajo spremljali in zagotavljali njeno evropsko razsežnost; med njimi je bil tudi predstavnik Slovenije. Prispevek Slovenije k omenjeni vaji je bilo tudi sodelovanje 15-članske enote za hitre reševalne intervencije, sestavljene iz ekipe za iskanje in reševanje v urbanih okoljih, ekipe za reševanje z višin, vodstva in podpore (slika 4).

Slovenija izvaja tudi druge oblike regionalnega sodelovanja z državami Zahodnega Balkana. Ena tovrstnih oblik je prispevek k razvoju jamarске reševalne službe v državah Zahodnega Balkana. Jamarška reševalna služba Slovenije že od leta 2006 organizira usposabljanje jamarjev z mednarodno udeležbo, ki se ga udeležujejo tudi jamarški reševalci iz držav Zahodnega Balkana. Mednarodni tečaji in vaje so bili v Sloveniji od 1. do 8. oktobra 2006, od 30. septembra do 4. oktobra 2007 in od 25. oktobra do 2. novembra 2008.

Slika 3. Na usposabljanju »vročega treninga« (hot fire training) (lg, od 15. do 20. 3. 2009) je bil velik poudarek na praktičnem seznanjanju s tehnikami gašenja notranjih požarov (foto: arhiv URSZR)

Figure 3. At the hot fire training (lg, 15 to 20 March 2009) lot of emphasis was given to introduce participants to techniques for distinguishing internal fires (photo: URSZR archives)

Nudenje reševalne pomoči ob večjih nesrečah

Zagotavljanje reševalne pomoči ob večjih naravnih in drugih nesrečah državam Zahodnega Balkana skladno s smernicami Združenih narodov poteka po načelu solidarnosti in prostovoljnosti, ob upoštevanju potreb in posebnosti prizadete države in spoštovanju humanitarnih načel, pri čemer sta bistvena takojšnje ukrepanje in učinkovitost pomoči. Pomoč se nudi na zaprosilo prizadete države.

Nudenje reševalne pomoči drugim državam lahko poteka na dvostranski ravni ali preko mednarodnih mehanizmov za usklajevanje pomoči (OZN, EU, Nato). Ključni je mehanizem CZ EU, preko katerega lahko, kakor je že zgoraj omenjeno, zaprosijo za pomoč tudi tretje države. Glavna težava držav Zahodnega Balkana je, da mehanizma CZ EU ne poznajo dovolj, zato so prizadevanja Slovenije usmerjena v povečanje zavedanja o možnostih njegove uporabe. Ob gozdnih požarih v Črni gori, Makedoniji in Albaniji poleti 2007 je bila Slovenija posrednica pri pretoku informacij med prizadetimi državami in Evropsko komisijo.

Slovenija je doslej nudila pomoč ob večjih nesrečah na Zahodnem Balkanu, in sicer Bosni in Hercegovini (reševanje iz vode, 2002), Črni gori (gozdni požari, 2007), Kosovu (gozdni požari, 2007) in Makedoniji (reševanje iz vode, 2005; gozdni požari, 2007). Ob tem je pridobila nove izkušnje, tako glede zmogljivosti in zmožnosti hitre napotitve sil za zaščito, reševanje in pomoč kakor tudi drugih oblik pomoči.

Slika 4. Na mednarodni vaji »Budva 2009« je slovenska enota za hitre reševalne intervencije pri izvajanju nalog sodelovala z reševalnimi enotami iz drugih držav Zahodnega Balkana (foto: arhiv URSZR)

Figure 4. At the international exercise Budva 2009 Slovenian Rapid Response Unit co-operated with rescue units from Western Balkan countries when carrying out their tasks (photo: URSZR archives)

Sklepne misli

Zaradi poznavanja regije Zahodnega Balkana, njenih značilnosti, jezika in že sedaj tesnega sodelovanja na področju varstva pred nesrečami ima Slovenija pomembno vlogo pri približevanju držav Zahodnega Balkana Evropski uniji na področju civilne zaščite. V času predsedovanja Slovenije Svetu EU so bili sprejeti sklepi Sveta, ki so izraz politične volje držav članic EU po tesnejšem sodelovanju s kandidatkami in morebitnimi kandidatami in predstavljajo podlago za nadaljnje dejavnosti, pomen krepitve sodelovanja z državami Zahodnega Balkana na področju civilne zaščite pa je bilo tudi širše prepoznano. Na izvedbeni ravni bo ključni program, ki ga Evropska komisija na podlagi Blejske pobude pripravlja v letu 2009. Program bo zagotovil ustrezna finančna sredstva za izvajanje izobraževanj, usposabljanj, seminarjev, vaj in izmenjave strokovnjakov. Slovenija na tem področju načrtuje nadaljnje sodelovanje z Evropsko komisijo in drugimi partnerji, ki si prizadevajo za podporo državam Zahodnega Balkana pri njihovem približevanju EU. Pri tem bo koristno uporabila vse izkušnje in znanja, ki si jih je pridobila v tesnem večletnem sodelovanju s temi državami na dvostranski in regionalni ravni.

Viri in literatura

1. Council Decision of 29 July 1991 on the introduction of a single European emergency call number, Uradni list EU, No. 217, z dne 6. 8. 1991, 91/396/EEC
2. Council Directive 96/82/EC of 9 December 1996 on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, Uradni list EU, št. L 10/13, z dne 14. 1. 1997
3. Directive 2003/105/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2003 amending Council Directive 96/82/EC on the control of major-accident hazards involving dangerous substances, Uradni list EU, št. L 345, z dne 31. 12. 2003.
4. Evropski svet v Santa Maria de Feira, 19. in 20. junij 2000: Zaključki predsedstva; (dostopno na http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en0.htm, 1. 5. 2009)
5. Evropski svet v Solunu, 19. in 20. junij 2003: Zaključki predsedstva (dostopno na: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/76279.pdf, 1. 5. 2009)
6. Odločba Sveta 2007/779/ES, Euratom o vzpostavitvi mehanizma Skupnosti na področju civilne zaščite (prenova) (dostopno na <http://eur-lex>.

- europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007D0779(01):EN:NOT, 1. 5. 2009]
7. Odločba Sveta 2007/162/ES, Euratom o vzpostavitvi finančnega instrumenta za civilno zaščito (dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007D0162:EN:NOT>, 1. 5. 2009)
 8. Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju Republike Slovenije za obdobje do leta 2015, Uradni list RS, št. 73/2008 z dne 18. 7. 2008
 9. Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih 2009 do 2015, Uradni list RS, št. 57/2009 z dne 24. 7. 2009.
 10. Sklepi Sveta o sodelovanju z državami kandidatkami in potencialnimi državami kandidatkami Zahodnega Balkana na področju civilne zaščite, Svet Evropske unije, 5. maj 2008
 11. Sporočilo Evropske komisije Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2007-2008 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_sl.pdf, 1. 5. 2009)
 12. Sporočilo Evropske komisije: Zahodni Balkan: Okrepitev evropske perspektive, 5. marec 2008 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/balkans_communication/western_balkans_communication_050308_sl.pdf, 1. 5. 2009)
 13. Sporočilo Evropske komisije Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2007-2008 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/strategy_paper_sl.pdf, 1. 5. 2009).
 14. Sporočilo Evropske komisije: Zahodni Balkan: Okrepitev evropske perspektive, 5. marec 2008 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/balkans_communication/western_balkans_communication_050308_sl.pdf, 1. 5. 2009)
 15. Svet za splošne zadeve, 26. februar 1996 (dostopno na: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/028a0001.htm, 1. 5. 2009)
 16. Svet za splošne zadeve, 29. april 1997 (dostopno na: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/028a0057.htm, 1. 5. 2009)
 17. Uredba o ratifikaciji Memoranduma o soglasju za institucionalni okvir Pobude za pripravljenost na nesreče in njihovo preprečevanje za jugovzhodno Evropo, Ur. l. RS, 1/2009
 18. Uredba Sveta (ES) št. 1085/2006 z dne 17. julija 2006 o vzpostavitvi instrumenta za predpristopno pomoč (IPA), Uradni list EU, št. L 210/82 z dne 31. 7. 2006
 19. Zaključna deklaracija Vrha v Zagrebu, 24. november 2000 (dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/zagreb_summit_en.htm, 1. 5. 2009)